

บทที่ 1

บทนำ

สภาพทั่วไปและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารประเทศในช่วง พ.ศ. 2481-2487 สังคมไทยได้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะทางด้านสังคมนั้นมีการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในด้านรูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองไทย ดังเช่น ในเรื่องการแต่งกาย การกินอยู่ มรรยาทในสังคม เป็นต้น พร้อมกันนั้นก็ได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมบางอย่างที่ผู้นำรัฐมองว่าเป็นการมุ่งบอกถึงความเป็นไทยที่เกี่ยวกับศิลปทุกแขนง ทางด้านการเมือง เกิดแนวคิดแบบเชือผู้นำ และลัทธินิยมทหารขึ้นอย่างแพร่หลาย ส่วนทางด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลในช่วงสมัยนี้ได้ดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจแบบชาตินิยมที่ เน้นการพึ่งพาตนเอง

ความ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว เกิดขึ้นตามแนวนโยบายสร้างชาติที่รัฐบาล ใช้ปฏิบัติเป็นนโยบายหลักบริหารประเทศ โดยมีความรู้สึกชาตินิยม เป็นส่วนประกอบสำคัญ เพื่อมุ่งหวังให้ "ชาติไทยมีความ เจริญและยิ่งใหญ่ทัดเทียมกับอารยประเทศ" ตามอุดมการณ์ของรัฐบาล

การดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีจุดเน้นที่หน่วยของชาติคือทรัพยากรบุคคล เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด และการที่จะทำใ้คนมีคุณภาพนั้น รัฐบาลได้ตระหนักว่าการศึกษาคือปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่ง จะเห็นได้จากคำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งกล่าวในที่ประชุมศึกษาธิการจังหวัด เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2484 ว่า "การที่มนุษย์จะสามารถทำอะไรได้ก็อยู่ที่การศึกษา . . . การศึกษาเป็นแห่งแรกที่จะสร้างทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นได้สำเร็จ สามารถสร้างตนเองแล้วเป็นหนทางสร้างชาติไปด้วย" (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2484, "การประชุมศึกษาธิการจังหวัด พ.ศ. 2484")

ในปริมณฑลของการจัดการศึกษาที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำเนินการนั้น นอกจากจะมีการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว รัฐบาลยังเริ่มดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้น เป็นครั้งแรกให้แก่พลเมืองทั่วประเทศที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ แต่ยังไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือไทยได้ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนถึงร้อยละ 68.8 หรือ 6,878,584 คน ของจำนวนพลเมืองที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป คือ 10,000,355 คน (อำเภอ จันทวิมล 2483: 1006)

จากการที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แก่พลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในวัยทำงานและวัยที่เป็นกำลังของชาติเป็นพิเศษ ให้ปรากฏเด่นชัดในเรื่องของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่นี้จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่า การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487) นั้น รัฐบาลมีวิธีการและกระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการสร้างชาติหรือไม่ และรัฐบาลได้อาศัยการศึกษาผู้ใหญ่เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความนิยมในนโยบายหลักของรัฐอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาที่มาของการดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วง พ.ศ. 2481-2487 โดยชี้ให้เห็นสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับที่มาของการเริ่มดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตลอดจนศึกษาปัจจัยต่าง ๆ อันจะมีผลต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงสมัยนี้
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยพิจารณาจากแนวคิด นโยบายการศึกษา หลักสูตร กิจกรรม บุคลากร แบบเรียน ที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

นโยบายและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วง พ.ศ. 2481 - 2487 นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พลเมืองสามารถอ่านออกเขียนได้แล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญของนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล ประการสำคัญ คือ

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงระยะนี้มีส่วนส่งเสริมและสอดคล้องกับนโยบายสร้างชาติของ
รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษานโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วง พ.ศ.
2481 - 2487 ซึ่งส่วนหนึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โดยศึกษาการ
ดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงสมัยนี้ ทั้งในด้านแนวคิด นโยบายการศึกษา หลักสูตร
แบบเรียน กิจกรรม บุคลากร ซึ่งมีส่วนส่งเสริมและสอดคล้องกับความพยายามของรัฐบาลใน
การสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

วิธีการค้นคว้าและดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาโดยใช้แนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical
Approach) และนำเสนอในรูปของพรรณวิเคราะห์ (Analytical Description)
โดยใช้ข้อมูลเอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์และตีพิมพ์แล้ว ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่
ค้นคว้าจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ แผนกเก็บ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ห้องหนังสือ
แบบเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ห้องพิพิธภัณฑ์จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ส่วนเอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว ค้นคว้าจากห้องสมุดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
เรื่องที่ศึกษา คือ ๑. นาย ม.ธ. ปิ่น มาลากุล อีกด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงเจตจำนงของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ที่แท้จริงในการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนกระบวนการดำเนินนโยบาย ข้อดี
ข้อเสีย รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นผลสะท้อนจากการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่
อนึ่ง ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวอาจจะเป็นแนวทางในการพิจารณาและเป็นประโยชน์
ต่อการวางแผนนโยบายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจจากรัฐบาลใน
การณรงค์ให้พลเมืองรู้หนังสืออยู่ขณะนี้